

יום ראשון 11 דצמבר 2011

לכבוד
יו"ר ועדת העובדים הזרים וחברי הוועדה

הנדון: מעצר קטינים בלתי מלווים וילדי פליטים בישראל

רקע ותמונת מצב

מזה מספר שנים שקטינים בלתי מלווים ממדינות אפריקה מגיעים לישראל, לרוב דרך גבול מצרים. מספרם של הקטינים עמד על כמה עשרות מדי שנה וגילם נע בדרך כלל בין 13 ל-18 שנים. בשנה האחרונה גדל מאוד מספרם של הקטינים הנמלטים משירות צבאי בתנאי עבדות במדינת אריתריאה. רבים מהקטינים איבדו את הוריהם קודם לבואם. הם הגיעו לישראל לאחר שעברו ממדינה למדינה, ושרדו בתנאים קשים ביותר. לאחר בואם הם נכלאים בכלא "סהרונים" שליד כלא "קציעות" על גבול מצרים. אלו מבין העצורים שטוענים שהנם קטינים או נחזים כקטינים, מועברים לכלא הקטינים "מתן" בעיר חדרה. בהיעדר מקומות כליאה בכלא "מתן", חלקם נשארים באוהלי "סהרונים" וחלקם מועברים לכלא "גבעון" ברמלה. בכלא הם עוברים בדיקות שתכליתן לנסות להעריך את גילם ופוגשים עו"ס שתפקידו לפעול לשחרורם לפנימיות או למשמורנים.

מאז שנת 2007 זכאים הקטינים לייצוג משפטי מטעם האגף לסיוע משפטי של משרד המשפטים, אך בהיעדר תוכנית מסודרת ומימון לפיתרון חליפיים, גם הייצוג המשפטי אינו מאפשר שחרורם של הקטינים אלא לאחר חודשים ארוכים. למרות הנחיית בית המשפט וחרף הוראות הנוהל, הקטינים פוגשים בכלא "גבעון" עובד סוציאלי מטעם שב"ס, ולא מטעם משרד הרווחה. בכלא "מתן" בלבד פועלת עו"ס מטעם משרד הרווחה. לאחרונה נודע לארגונים שהיא עומדת לסיים את תפקידה בקרוב ולא ימונה לה מחליף. מבלי להטיל דופי, חלילה, בשירותי הרווחה בכלא, הרי שחרף פעולתם תקופת המעצר עד למציאת חלופה למעצר (משמורן, משפחה מאמצת, בית ספר או פנימייה) אורכת זמן רב מאוד – שבעה חודשים בממוצע במהלכם שוהים הילדים בכלא.

על פי הדין בישראל מעצר אמור לשרת תכלית אחת בלבד – הוצאת הגירוש אל הפועל. מעצר שאינו משרת תכלית זו הוא מעצר שווא. ואכן, רוב הילדים הכלואים כלל אינם בני גירוש, ובסופו של דבר משתחררים, לאחר תקופת כליאה ממושכת ומיותרת.

גורמי הרווחה והחינוך שלמדו להכיר את הקטינים הלא מלווים מעידים כי במרבית המקרים מדובר בבני נוער נורמטיביים, שמטיבים להשתלב בפנימיות של משרד החינוך ואינם נזקקים לפיתרון רווחה מיוחדים. בית הכלא, מסכימים כל אנשי המקצוע, אינו מקום הולם לנוער שלא פשע ואין כל צורך לתקן את דרכיו. בדיון שהתקיים בוועדה לזכויות הילד ביום 25.11.2009 קראה הוועדה לשחרר באופן מיידי את הקטינים הכלואים.

מאז תחילת שנת 2010 שוחררו כ- 140 קטינים לפנימיות שבאחריות משרד החינוך: בן שמן, מאיר שפייה, ימין אורד, מג'ל כרום, ימין אורד, כדורי, כנות, עיינות, בן שמן, חוות הנוער הציוני. כ- 20 קטינים נוספים שוחררו לפנימיית כפר יאסיף באחריות משרד הרווחה והשירותים החברתיים. עם זאת, קטינים אחרים עדיין כלואים תקופה ממושכת עד שהמערכת מאפשרת שחרורם.

חובות מדינת ישראל כלפי מבקשי מקלט קטינים

כליאתם של ילדים, אף אם בבית מעצר שלטענת הרשויות הותאם לקטינים, עומד בניגוד חמור לאמנה בדבר זכויות הילד, אשר קובעת, שטובתו של ילד תהא לעולם "שיקול ראשון במעלה", וכי מעצרו של ילד ישמש "רק כאמצעי אחרון ולפרק זמן מתאים הקצר ביותר". במסמך פרשנות לאמנה, העוסק בקטינים זרים ובלתי מלווים (כמו הקטינים הכלואים ב"סהרונים" ו"מתן"), קבעה ועדת האו"ם לזכויות הילד, כי העדר מעמד חוקי אינו יכול להצדיק כליאה של ילדים, וכי יש לטפל בילדים במסגרות מתאימות באמצעות גורמי רווחה, הבקיאים בטיפול בילדים במצבים אלה.

מצב הקטינים הכלואים כיום

קטינות בודדות כלואות בכלא "גבעון":

עד הקמתו של כלא "מתן" היו כלואים באגף הקטינים בכלא "גבעון" קטינים לא מלווים במשך חודשים ארוכים. כלא "גבעון", שהוקם עבור אסירים פליליים, לא הותאם לקטינים. התאים קטנים וצפופים והמסדרונות אפלים ומדכאים. על פי דו"ח הסנגוריה הציבורית האחרון "בבית סוהר גבעון, שטח המחיה למוחזק הינו קטן ביותר (עומד על בין 2.3 ל – 2.9 מ"ר למוחזק) ורמת התחזוקה של התאים ירודה ביותר. .. התאים של המוחזקים הקטינים כוללים ציוד בסיסי ומועט ביותר ואינם כוללים אסלה מובנית ולמעט חלונות ארוכים וצרים, המכוסים סורגים צפופים וממוקמים בחלקו העליון של החדר, אין פתחי אוורור נוספים".¹ חצר הטיולים, שאינה אלא חדר נעול עם תקרת רשת, קטנה ואינה מאפשרת משחקי כדור ופעילות גופנית. כיום כלואות ב"גבעון" קטינות בודדות בלבד, בנפרד מהנשים הבוגרות. כשמעת לעת נמצאת במקום קטינה אחת בלבד, היא כלואה בתנאי בידוד קשים, בהיעדר אפשרות חוקית להחזיקה בחברת הכלואות הבוגרות באגף. הקטינות כלל אינן משתתפות בפעילות החינוכית בכלא.

28 תינוקות וילדים כלואים כיום עם אימותיהם באוהלי כלא "סהרונים" וכן 17 קטינים בלתי מלווים:

מאז הגישו ארגוני זכויות האדם עתירה נגד תנאי מעצר ילדים ב"סהרונים", בחודש ינואר 2008, נמנעת כניסתם של מתנדבי "מוקד סיוע לעובדים זרים" לתוך אגפי כלא "סהרונים". כיוון שלמתנדבי המוקד אין עוד גישה לכלל העצורים ב"סהרונים" אין באפשרותם לדעת כמה קטינים מצויים במקום בכל רגע נתון. למיטב ידיעתנו, כלואים כיום בכלא "סהרונים" 17 קטינים לא מלווים, שאין עבורם מקום בכלא "מתן". בנוסף לקטינים, ישנו אגף בכלא "סהרונים" המיועד לכליאת אימהות וילדיהם. באגף זה כלואים כיום למיטב ידיעתנו 28 ילדים, כשבשנה האחרונה שוחרר מהמקום ילד בן שש שהיה כלוא בו למעלה משנתיים. על פי דו"ח הסנגוריה הציבורית: "הנשים והילדים שוהים בחלק הישן, בתנאי שדה קשים ובצפיפות רבה (בין 10 – 15 נשים וילדים בכל אוהל). יצוין כי לאחרונה אמנם הותקנו באוהלים מאווררים, אך המוחזקות התלוננו בפנינו כי הן סובלות מקור בלילה".² בנוגע לחינוך הילדים מציין דו"ח הסנגוריה כי "הילדים זוכים כיום, בניגוד לבעבר, ליום לימודים מלא".³

¹ משרד המשפטים הישראלי, הסנגוריה הציבורית, "תנאי המעצר והמאסר במתקני הכליאה של שירות בתי הסוהר ומשטרת ישראל בשנים 2009 – 2010", אוגוסט 2011, עמוד 69:
<http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyvres/87763C09-FBC3-46A6-A885-B5557CB25C3E/0/Doch20092010.pdf>

² שם.

³ שם, עמוד 70.

60 קטינים בלתי מלווים כלואים בכלא "מתן":

כלא מתן הוקם במיוחד עבור הקטינים הלא מלווים באוגוסט 2010 ומאז הוחזקו בו קרוב ל- 200 ילדים בגילאי 13 - 18. הילדים כלואים בחדרים בהם 5 מיטות קומותיים, כשבכל חדר עשרה קטינים. עד מאי 2011 דיווחו הקטינים למתנדבי "מוקד סיוע לעובדים זרים" שהורשו לשהות מחוץ לחדרים הנעולים רק שעה אחת ביממה. במחצית השנה האחרונה חופשיים הקטינים להסתובב בין החדרים בכל שעות היום ורק בלילה הם נעולים בחדריהם. בכלא "מתן" שישה אנשי חינוך המלמדים את הילדים עברית, אנגלית וכישורי חיים.

בסיור שערכה וועדה זו בכלא "מתן" ביום 22.09.2011 נמסר ליו"ר וחברי הוועדה על ידי מפקד המתקן שבמהלך שנת פעילותו היו מוחזקים בו 179 קטינים מהם 19 ניסו להתאבד במהלך שהותם במתקן. עוד נמסר לוועדה שבמקום שוהים 60 קטינים, 2 מהם מתחת לגיל 14 ואחד מהם כלוא שם למעלה מ- 13 חודשים. לדברי מפקד המתקן, ממוצע השהייה של קטין במתקן עמד בחודש ספטמבר על 7 חודשי כליאה.

סיכום

שירות בתי הסוהר עושה כמיטב יכולתו לטפל בילדים בבתי הכלא "סהרונים", "גבעון" ו"מתן", ואולם אין בכך לשנות את העובדה שמקומם של הילדים אינו בכלא, ולא בטיפול שב"ס. טענותינו מופנות לרשות ההגירה במשרד הפנים, המוציאה צווי מעצר לילדים, ומאפשרת את כליאתם מאחורי חומות ושערי ברזל למשך חודשים ארוכים ללא תכלית. רבים מהילדים סובלים מטראומות הקשורות לאופן בו איבדו את משפחתם ולחוויות קשות שחוו מאז. מומחים מסכימים על כך שהשהות בכלא אינה מיטיבה עימם ומספרם המבהיל של ניסיונות ההתאבדות בקרב הקטינים יעידו על כך.

אנו קוראים לוועדה לדרוש מרשות ההגירה לשחרר לאלתר את הקטינים הלא מלווים ב"סהרונים" וב"מתן" ואת הילדים הכלואים עם אימותיהם ב"סהרונים", לסיים את החזקתם המיותרת בכלא ולמצוא באופן מיידי פתרונות חלופיים עבורם.

על הוועדה לתבוע מן הממשלה לקדם הצעת חוק ולדרוש, כי עד לאימוצה של ההצעה, ייקבע בנהלים, כי קטינים לא יכלאו עוד.

בכבוד רב,

עודד פלר, עו"ד
האגודה לזכויות האזרח בישראל

סיגל רוזן
מוקד סיוע לעובדים זרים

אורית מרום
א.ס.א.ף – ארגון סיוע לפליטים
ולמבקשי מקלט בישראל